

29. ЗАЛЕЖНІСТЬ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД РІВНЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

*Рипка О.А., студент,
Радіонова Н.Й., к.е.н., доцент,
Київський національний університет
технологій і дизайну*

Вища освіта відіграє важливу роль у зміцненні й утвердженні авторитету України, як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. Завдяки їй відбувається розвиток духовної культури українського народу та відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства. Розвиток суспільства супроводжує постійне збільшення, з одного боку, кількості та якості благ, здатних задовольнити все зростаючі потреби людей, а з іншого – вимог щодо використання ними відповідних знань та умінь, що зрештою істотним чином впливає на рівень добробуту населення. В сучасному житті людині замало мати достатню фізичну силу, необхідно бути інтелектуально розвинутою і освіченою особистістю, уміти використовувати набуті знання й уміння. Саме тому «приблизно 2/3 батьків погоджуються нести серйозні фінансові витрати для того, щоб дати своїм дітям якісну вищу освіту» [6, с. 39].

«Рівень та якість життя населення істотною мірою залежать від доступності якісних освітніх послуг. І хоча освічені люди значно рідше потрапляють в тенета бідності» [6, с. 314], однак, як виявляється, наявність освіти (у т.ч. вищої) не завжди є гарантом добробуту, про що наочно свідчать такі: Україна належить до країн з доволі високими рівнями бідності та освіти (майже все населення відповідного віку отримує базову, і близько його половини – вищу освіту). Отже, отримання освіти не гарантує високого рівня життя, що обумовлює наступну ланцюгову реакцію: зниження престижу освіти → скорочення інтересу до неї → погіршення інтелектуального рівня населення → економічний та культурний спад країни.

Така ситуація є відзеркаленням існуючих численних проблем як у розрізі формування статків населення, так і функціонування національної системи освіти, що і обумовлює актуальність даного дослідження.

Проблеми розвитку системи освіти України у своїх працях досліджували Є.А. Іванкіна, О.Ю. Корнева, О.М. Левченко, М.Л. Максимова, М.А. Маленко, А.Б. Філіпова.

Освіта є «цілеспрямованою пізнавальною діяльністю людей з отримання знань, умінь, або щодо їх вдосконалення»; галуззю економіки, яка об'єднує організації, установи, підприємства, які зайняті навчанням, вихованням, передаванням знань, випуском навчальної літератури, підготовкою викладацьких кадрів; «однією із основних соціально-культурних потреб населення, передумовою для зростання доходів окремої та підвищення якості робочої сили» [6, с. 36]; «потужним механізмом соціальної інтеграції, вирівнювання стартових можливостей громадян» [5, с. 26]; «тим простором,

навколо якого будуватиметься все суспільне життя» [4, с. 89]; «стратегічним ресурсом соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені».

На сучасну освіту покладається такі основні функції:

1) фундамент економіки суспільства, що засновується на знаннях;

2) важливий засіб і ресурс становлення креативної особистості, яка матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в інформаційне суспільство на різних рівнях і здатна впадати в подальше життя [5, с. 26].

При цьому, особливо зважаючи на намір України увійти в освітній та науковий простір Європи, потрібно дотримуватись таких принципів: «зміцнення довіри між суб'єктами освіти; якість підготовки фахівців; відповідність європейському ринку праці; мобільність; сумісність кваліфікації на вузівському і післявузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності системи освіти» [5, с. 33].

Система освіти являє собою сукупність навчальних закладів, кожний з яких має специфічний вплив на рівень добробуту населення, а відтак – потребує належної державної підтримки, яка б максимально враховувала не лише наявну економічну, соціальну та демографічну ситуацію в країні, а й стан і тенденції розвитку національної системи освіти.

Доступність вищої освіти визначається як сукупність реальних умов забезпечення рівних можливостей для здобуття вищої освіти індивідами, незалежно від їхнього економічного становища.

Проблема нерівності доступу до вищої освіти розглянута і визначена як:

– правова нерівність, яка розуміється як нерівність прав, що закріплені на законодавчому рівні;

– соціально-економічна нерівність, яка розуміється як нерівність доступу до освіти чи досягнень в системі освіти, обумовлена нерівними соціально-економічними характеристиками різних груп людей;

– нерівність, яка обумовлена відмінностями в якості освіти на попередніх ступенях навчання. Нерівність можливостей в отриманні вищої освіти пов'язується, перш за все, з відмінностями в якості навчання в школі.

З урахуванням об'єктивних реалій, проблема забезпечення рівного доступу до вищої освіти розуміється не тільки як створення рівних можливостей для здобуття вищої освіти, але і як розширення можливості для тих груп населення, які традиційно обмежені в ньому. До їх числа можна віднести наступні групи: особи з обмеженими можливостями, етнічні меншини, особи, що проживають у віддалених районах та сільській місцевості, жінки за деякими спеціальностями, особи з соціальних груп з низьким прибутком.

Доступність вищої освіти зовсім не заперечує існування бар'єрів відбору учнів за критерієм їх здібностей. При цьому дані бар'єри тим вищі, чим вищі обмеження пропозиції якісних послуг освіти в певній країні.

Можна виділити організаційно-економічні механізми забезпечення доступності вищої освіти:

- зниження інституціональних бар'єрів: створення рівних стартових можливостей за якістю освітніх послуг, одержуваних у середній школі, а потім забезпечення рівних можливостей для переходу з середньої – у вищу школу;
- зниження фінансових бар'єрів: організація сприятливих умов, що забезпечать рівні можливості для всіх домогосподарств, які мають різні доходи і різний рівень накопиченого капіталу в оплаті навчання та проживання студентів під час отримання освіти.

Сучасні дослідження ринку праці показали невідповідність якості підготовки молодих спеціалістів вимогам сьогодення. Існують ще видимі відмінності у доступі до якісної освіти між міськими та сільськими студентами.

Тому, забезпечення рівності та доступності освіти в цілому повинно стати наріжним каменем освітньої політики в Україні (як це має місце сьогодні в більшості розвинених країн). Нерівність освітніх можливостей в Україні служить найважливішим показником економічної неефективності системи освіти і всієї економіки. При цьому суттєвим чинником, що впливає на підвищення ефективності сучасних ринкових відносин є рівень соціальної та освітньої мобільності працівника. Саме тому рівень доступності освіти, яка забезпечує зростання мобільності є вирішальним у формуванні творчої особистості, здатної використовувати отримані знання для конкурентноспроможної діяльності в будь-якій сфері суспільного життя.

З метою створення рівних умов для доступу громадян до вищої освіти, забезпечення об'єктивності, відкритості, прозорості у проведенні вступної кампанії реалізовано програму повного переходу на вступ до вищих навчальних закладів за результатами зовнішнього незалежного оцінювання знань абітурієнтів. У 2008 році до вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації зараховано на підставі сертифікатів Українського центру оцінювання якості освіти 91,2 відсотка студентів від числа вступників.

Завершено роботу над проектом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» в контексті положень Болонського процесу, який пройшов широке громадське обговорення і погоджений більшістю заінтересованих центральних органів виконавчої влади.

Сьогодні зберігається підвищений інтерес до отримання вищої освіти, наявність якої надає певні конкурентні переваги на ринку праці. Однак у цій сфері наразі є чимало проблем, які потребують термінового вирішення:

- випускники ВНЗ активно поповнюють лави безробітних;
- невідповідність доходів населення і вартості навчання за контрактом;
- збільшення кількості ВНЗ з низькою якістю освітньої підготовки.

Вирішенню цих і численних інших проблем мають сприяти наступні заходи: розроблення ефективного механізму стимулювання участі роботодавців у підготовці та працевлаштуванні фахівців, організація виробничих практик студентів з подальшим їх працевлаштуванням; підтримка ВНЗ у реалізації освітніх і наукових проектів; припинення обопільних звинувачень в непрофесіоналізмі, бездіяльності; перехід у вихованні від споживачького до інтелектуально розвиненого типу поведінки особи; посилення ролі батьків у вихованні дітей; підвищення рівня матеріального забезпечення освітян та їх

Список використаних джерел:

1. Куценко В. І. Стратегічні напрями підвищення якості підготовки кадрів / В. І. Куценко, О. В. Гарацук // *Економіка та держава*. – 2011. – № 3. – С. 12–14.
2. Мельниченко О. А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення : дис... д-ра наук держ. упр. : спец. 25.00.02 – механізми державного управління / О. А. Мельниченко. – Запоріжжя, 2010. – 448 с.
3. Мусієнко І. І. Зміна структури підготовки кадрів як важливий реформаторський напрям вищої освіти України / І. І. Мусієнко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2011. – № 2. – С. 91–93.
4. Мусієнко І. І. Необхідність активізації державного управління системою освіти / І. І. Мусієнко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2011. – № 1. – С. 89–91.
5. Новіков В. М. Освіта як інструмент професійної і соціальної мобільності / В. М. Новіков // *Демографія та соціальна економіка*. – 2010. – № 2. – С. 26–35.
6. Ревнівцева О. В. Система вищої освіти України: фінансові аспекти сучасних проблем розвитку / О. В. Ревнівцева // *Демографія та соціальна економіка*. – 2010. – № 2. – С. 36–45.
7. Романовський О. О. Особливості підприємницьких університетів США / О. О. Романовський // *Економіка та держава*. – 2011. – № 3. – С. 15–21.